

KOVÁCS CINTIA – NÁMESZTOVSZKI ZSOLT

Egyszerű megoldások a távoktatás idején

A távoktatás manapság igen gyakran megjelenő fogalommá vált. Leegyszerűsítve a távoktatás azt jelenti, (skoll.hu, 2021) hogy valamilyen tudásanyagot, információt az internet segítségével úgy adunk át, majd kérünk számon, hogy a tanár és a diák fizikailag nem találkoznak, csak az online térben. Technikai értelemben rengeteg távoktatási lehetőség áll rendelkezésünkre. Hogy melyik mellett döntünk, az egyrészt az előzetes tudásunk, tapasztalataink, jártasságunk kérdése, másrészt pedig a rendszer kiépítésére szánt idő és anyagi kereteké. A 2019/2020-as tanév második fele nem indult a legegyszerűbben, hirtelen hatalmasat változott az oktatás. Számos pedagógus és diák szembesült egy új kihívással: távoktatásban folytatódik a tanév. Az online tanulás így már nem csak egy idegen, "trendi" tanulási forma, hanem nagyjából az egyetlen lehetőséggé vált a járványhelyzet alatt. A tanulmány bemutat néhány olyan egyszerű lépést, módszertani megoldást, mely a karanténban oktató pedagógus munkáját megkönnyítheti.

Kulcsszavak: oktatás, online, módszerek, távoktatás, IKT

Távoktatás

Bevezetőként érdemesnek tartjuk körüljárni a távoktatás fogalmát. Az egyik értelmezés szerint a távoktatás „lehet az oktatás egy lehetséges formája a nappali és esti oktatási formák mellett, ahol a tanár és a diák nem egy helyszínen vannak az oktatási folyamat során. Sajátos pedagógiai és szervezeti jellemvonásokkal rendelkezik. A tanítás, illetve a tanulás folyamataihoz IKT-eszközöket is felhasználhat” (Lengyel, 2007). A távoktatás egyik elismert szakértője, Rebel Karlheinz (1968) a következőképp definiálta a fogalmat (KARLHEINZ, 1968): „A távoktatás lehetővé teszi a tanulási folyamat nagyfokú alkalmazkodását a tanuló egyéniségéhez anélkül, hogy csökkenne a tanulás rendszeres és irányított mivolta. Bizonyos tekintetben közel áll e forma a programozott oktatáshoz: a tanulás fázisainak megjelölésekor kénytelenek pontosan meghatározni a tanulás célját. Bizonyos határok között a tanulók maguk határozzák meg tanulmányaik helyét és idejét, eközben aktívan részt vehetnek hivatásuk művelésében és így tovább képezhetik magukat, módjuk van arra, hogy szakmai tapasztalataikat elméletileg feldolgozzák. Ezáltal az elmélet és a gyakorlat találkozik, magasabb fokú a tanulók motivációja, jobbak a tanulmányi eredményei és elégedettebb szakmai munkájával is” (NÉGYESI, 2010).

Egy másik szakértő, Erich Müller (1968) a következőt nyilatkozta a távoktatás fogalmáról: „A tanulási és tanítási folyamat a távoktatás keretében részben másként alakul, mint a direkt oktatás esetében. Ezzel a kijelentéssel természetesen gyakran találkozunk. Ha pontosan akarunk fogalmazni, azt kellene mondanunk, hogy a direkt oktatás, illetve a táv célkitűzései azonosak, bár különböző eszközökkel és módszerekkel valósítják meg ugyanazt a feladatot” (NÉGYESI, 2010).

Kovács Ilma meghatározása a hagyományos távoktatásról: „A távoktatásban – ebben a sajátos oktatási/képzési formában – a tanuló a képzési idő nagyobb részében egyedül, önállóan tanul,

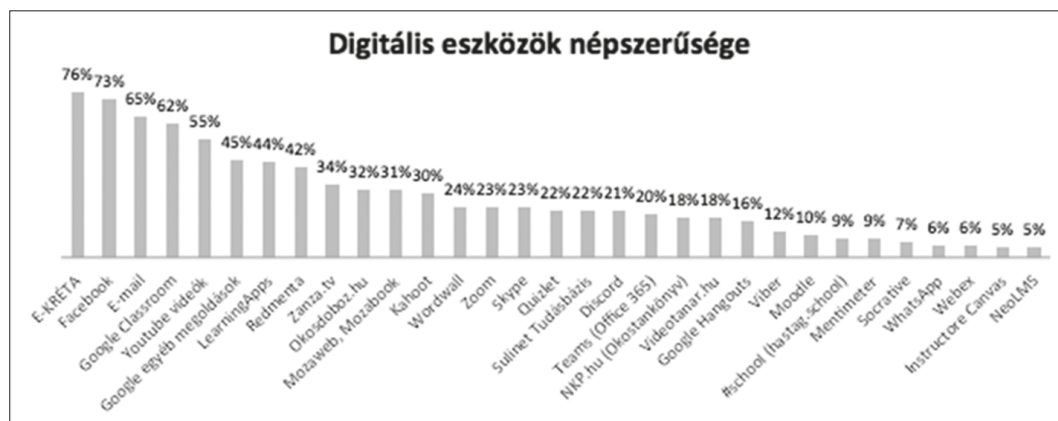
kisebb részében pedig konzultációkon vesz részt, ahol személyes kapcsolat során, közvetlen irányítás mellett mélyíti önállóan szerzett ismereteit, gyakorol és fejleszti képességeit tanárai, azaz tutorai segítségével” (KOVÁCS, 2006).

A távoktatás, a COVID-19 járvány következtében létrejött helyzet miatt, nagyszámú tanulót és oktatási intézményt érintett. Az UNESCO adatai alapján megállapítható, hogy az első hullám csúcán (2020. április 2-án) megtörtént részleges vagy teljes iskolabezárás több mint 1,48 milliárd tanulót érintett világszerte (UNESCO, 2020).

A szerbiai jelentésekből nem derül ki pontosan, hogy milyen platformokat használtak a pedagógusok a távoktatás során, amely egy izgalmas kutatási téma lehet a jövőben. Az Oktatási, Tudományügyi és Technológiai Fejlesztési Minisztérium jelentése alapján az Iskoláskor előtti intézmények 71%-a Viber vagy a WhatsApp alkalmazást használta, amely a feladatok szöveges, kép, videó vagy hang formájában történő kiküldését és fogadását tette lehetővé (NÁMESZTOVSZKI és KOVÁCS, 2021). Ezek az alkalmazások felhasználhatók csoportos videóhívások lebonyolítására is. A közoktatásban egyéni, iskolákon belül platformokat használtak. Népszerű volt a Google Tanterem, az EDMODO és a Microsoft Teams is. 2020 szeptemberében induló tanévben pedig egyre több általános- és középiskola telepített a G Suite Education alkalmazását, amely a Google ingyenesen biztosít az oktatási intézmények részére. A felsőoktatásban a MOODLE keretrendszer a legnépszerűbb, itt az egyetemi karok és az egyetemek határozzák meg a preferált keretrendszert (NÁMESZTOVSZKI és KOVÁCS, 2021).

Emellett néhány szoftver és online felület ingyenessé tette a használatát vagy licenceket biztosított az oktatási intézményeknek. Ilyen alkalmazások például a Camtasia, Zoom, Viber és Microsoft Teams.

Czirfusz, Miskey, Horváth: A digitális munkarend tapasztalatai a magyar közoktatásban (2020) munkájában publikált magyarországi mérések ennél konkrétabb felmérése azt mutatja (1.ábra), hogy Magyarországon az E-KRÉTA rendszer volt a legsikeresebb, majd ezt követte a Facebook és az E-mail (CZIRFUSZ és mstai, 2020).

1. ábra. A digitális eszközök népszerűsége Magyarországon (forrás: Czirfusz, Miskey, Horváth)

A más országok nemzeti platformjait, oktatási keretrendszereit és digitális tananyaggyűjteményét az UNESCO összegyűjtötte és egy nagyon izgalmas listát hozott létre (UNESCO, 2022).

A koronavírus eredményezte új oktatási helyzetet a térség országaiban más-más módon oldották meg (NÁMESZTOVSZKI és KOVÁCS, 2021). A közös vonás bennük az volt, hogy a hagyományos, kontaktalapú oktatás megszűnt és ezt az online oktatás váltotta fel. Szintén közös, hogy ebben az időszakban nagyon sok digitális tananyag készült el, valamint jelen-

tós adatbázisok váltak elérhetővé. Mindenképpen ki kell emelni a Nemzeti Köznevelési Portált (NKP, 2022), amely a tartalmakat elérhetővé tette a határon túli régiók részére is. Emellett sok online platform (például jelentős számú tesztkészítő) tette ingyenessé az előzőleg fizetős szolgáltatásait (pl: kahoot, mentimeter stb).

Szerbiában az állami televízió vállalta fel azt a szerepet, hogy a távoktatáshoz szükséges oktatóvideókat elkészíti (RTS, 2021). Ezt a megoldást választotta a Szerbiában élő magyar kisebbség is (PANNONRTV, 2021). Több környező ország minisztériuma – az oktatóvideók mellett – központilag adminisztrált virtuális osztálytermeket is működtetett (ŠKOLAŽAJIVOT, 2021), míg a régió más országaiban a pedagógusokra vagy az adott iskolára bízta, hogy milyen platformon keresztül valósítja meg a távoktatást. Népszerűek voltak a videokonferenciák (pl. Skype, Microsoft Teams, 8x8 vagy Jitsi Meet), amelyek talán a legközelebb álltak a kontaktoktatási környezethez, és hatékonyan lehetett oktatni előre elkészített digitális tananyag nélkül is. Külön ki kell emelni a Skype-hívásnál a videórögzítés a lehetőségét, amely valószínűleg időben videókonferencia, de a hívás végén átalakul oktatóvideóvá, amely 30 napig visszanezhető. Ezen lehetőségek mellett népszerűek voltak a virtuális osztálytermek (egészen pontosan LMS – Learning Management System), ilyen a MOODLE vagy a Google Tanterem. Azonban a legkorszerűbb virtuálistér-alapú megoldások kihasználása a gyakorlati ismeretek elsajátításában további lehetőségeket rejtenek (LAMPERT és mtsai, 2018).

Az online oktatás és a távoktatás lehetőségeit eddig közel sem használták ki az intézmények, azonban a koronavírus következtében kialakult helyzet után a figyelem középpontjába került. A pedagógusok a különböző csoportokban és platformokon nagyon sok jól használható eszközt találhatnak, azonban azok a pedagógusok, akik eddig csak korlátozott mértékben vagy egyáltalán nem foglalkoztak online eszközökkel az oktatásban, azokat összezavarhatja a sok új lehetőség. Ebben az összefoglalóban azt tekintenénk át, hogy a megváltozott helyzetben hogyan tudunk olyan oktatási helyzetet kialakítani, amely a hagyományos kontaktórák helyett valósulna meg, azonban a lehető legjobban hasonlít az osztálytermi oktatásra. Célunk az, hogy egy korlátozott előtudással rendelkező pedagógus gyorsan el tudjon indulni az online oktatás útján. Ebben az összefoglalóban ezekre az első lépésekre fókuszálunk és a videokonferenciák beindításának lehetőségeit is ismertetjük. Ezekbe a videokonferenciákba már hatékonyan beágyazható az összes olyan tanulássegítő oldal vagy digitális tartalom, amely elérhető a különböző csoportokban is.

Ebben az összefoglalóban azokat a megoldásokat részesítjük előnyben, amelyhez nem kell különösebb előtudás, költséges intézményi infrastrukturális fejlesztés és a használatuk megoldható egy egyszerű webkamera és egy mikrofon segítségével, valamint kizárólag ingyenes szolgáltatásokat ajánlunk. Elsődlegesen a Windows operációs rendszerrel működő asztali gépekre/laptopokra fókuszálunk. Technikai problémák azonban biztosan akadnak, ezért ajánlatos az ajánlott rendszereken túl egy másik platformot is használni, amely elsősorban az információ átadására fog szolgálni (Például: Facebook messenger, Viber vagy akár e-mail). Több kutatás bebizonyította (NÁMESZTOVSZKI és KOVÁCS, 2021), hogy a Facebook kiváló az információk továbbítására, de oktatási platformként nem tud funkcionálni, mivel túl nagy a versengés a tanulók figyelméért és gyakran elkalandoznak vonzóbb/érdekesebb tartalmak irányába.

Keretrendszerek

Az e-learning keretrendszer helyet és keretet ad az online oktatásnak, fontos összetevője a rendszernek, mivel nagyon fontos szempont, hogy ez a környezet mennyire felhasználóbarát, milyen lehetőségeket nyújt, valamint, hogy mennyire letisztult és átlátható. Azonban, a hagyományos oktatás helyszínéhez hasonlóan, a pedagógus hatékonyságát és sikerességét

az online oktatás esetében is az alkalmazott módszertan, a pedagógus nyitottsága és felkészültsége, valamint a tananyagok minősége határozza meg (NÁMESZTOVSZKI és KOVÁCS, 2021).

Moodle

A Moodle az egyik legközkedveltebb és legtöbb felhasználóval rendelkező e-learning keretrendszer (pontosabban: Learning Management System, LMS - tanuláskezelő rendszer). A hagyományos Moodle nyílt forráskódú, így a fejlesztős nagyon sok pluginnal bővítette a rendszer lehetőségeit. Egyik legnagyobb előnye, hogy hatalmas felhasználói bázissal rendelkezik, akik kommunikálnak különböző fórumok felületén és megosztják egymással az ötleteiket és a megoldásaikat. Az egyik legismertebb magyar nyelvű szakmai közösség a MoodleMoot¹, amely a technikai és módszertani tapasztalatcsere mellett konferenciákat is szervez.

Google Classroom

A Google tanterem az egyik legdinamikusabban fejlődő keretrendszer. Egyik legnagyobb előnye, hogy integrálja a Google funkcióit a Drive-tól kezdve egészen a Naptárig. A felülete letisztult, felhasználóbarát és intuitív. A Google Classroom (Tanterem) a GMAIL postafiókunkból érhető el, a jobb felső sarokban található 9 köröcskére kattintva (Google-alkalmazások).

Valós idejű online előadások, online kapcsolattartás

A videókonferenciák állnak talán legközelebb a frontális osztálytermi munkához, így sokan ezt a megoldást választották az oktatás folytatására, a megváltozott körülmények között. Természetesen számos ilyen rendszer létezik, általános tendencia, hogy az ingyenes rendszerek nagy része úgy válaszolt a megnövekedett igényekre, hogy egyes szolgáltatásait fizetőssé tette. Így nem árt, ha tájékozódunk, mielőtt platformot választunk, arról, hogy milyen lehetőségei vannak az egyes szolgáltatásoknak az ingyenesség keretein belül.

Szolgáltatás	Időkorlát	Résztevők	Megjegyzés
Skype	nincs	maximum: 50 fő	Maximum 100 óra havonta, maximum 10 óra naponta és 4 óra egy hívás alkalmával
Zoom	40 perc	maximum: 100 fő	-
Microsoft Teams	nincs	maximum: 250 fő	Ingyenesen használható Office 365-el
Google Meet	60 perc	maximum: 100 fő	Ingyenes használható Google-fiókkal

1.táblázat: A videókonferencia platformok és a korlátozásaik (2020. decemberében)
(Námesztovszki és Kovács, 2021)

Skype

A Skype segítségével ingyenesen tudunk létrehozni beszélgetést 50 személyig, megosztható a képernyő, a videó mellett csevegés és fájlküldés funkció is támogatott. Emellett az órák rögzíthetőek is, a beszélgetések és a galéria pedig jól kereshető. Sok esetben szükség lehet a képernyőnk megosztására, amely segítségével prezentációt vagy előre elkészített digitális tananyagot tudunk megosztani a közösséggel. Nagyon hasznos lehetőség a videók rögzítése, amelyet később 30 napig elérhetünk.

1 <https://moodlemoot.hu>

Jitsi Meet

A Jitsi Meet felületen nagyon egyszerűen és a böngészőben tudunk videokonferenciát indítani. A szolgáltatás felületén² a Start a Call lehetőséggel tudunk hívást kezdeményezni. A konferenciahívás során további lehetőségek vannak, például Youtube videókat bemutatni, rögzíteni az előadás videóját (Dropbox tárhelyre tudja feltölteni a rendszer) stb.

Zoom

A Zoom³ egy olyan online eszköz, melynek segítségével akár több 100-an is tudunk egyszerre kommunikálni. Hátránya viszont az, hogy legfeljebb 40 perces hívást engedélyez. Ha előfizetünk az alkalmazásra (kb. 15 dollár), akkor ez a korlátozás megszűnik. Működik böngészőből és letölthető számítógépre, telefonra, táblagépre is.

Online tesztkészítők

Az oktatási folyamatok szerves része a tudás felmérése. Az online tesztek gyakorlatilag kiküszöbölik a papíralapú tesztek egyes hiányosságait. A válaszadók egy időben adnak választ és a visszajelzés a válasz helyességéről is azonnal megjelenik, így a válaszok elbírálása és kiértékelése is folyamatos és szinte azonnali. A tesztek elkészítése is egy egyszerű környezetben történik és gyakorlatilag a kiértékelés már automatikus. A jelentések a kitöltésekről letölthetők és archiválhatóak.

Kahoot

A Kahoot!⁴ egy online tesztkészítő felület, amelyhez tartozik egy letölthető alkalmazás is. A Kahoot! lehetőséget ad feladatsorok, úgynevezett "kahoot-ok" összeállítására, valamint ezek játékos megválaszolására. Az alkalmazás nagy előnye, hogy ingyenes, a teszt, feladatsor megoldható okostelefonról, tabletről és laptopról is. Lehetőséget ad csoportmunkára is. Tanulók is regisztrálhatnak, de a teszt megoldásához ez nem feltétel.

Mentimeter

A mentimeter⁵ egy online, interaktív prezentációs eszköz, mely interaktivitása hasonlóképp alakul a kahootéhoz. Az előadó például egy vetítő és laptop segítségével megjeleníti a kérdést, és a hallgatóságnak is szüksége van valamilyen okoseszközre, pl. laptop, tablet vagy okostelefonra, ami azonnali válaszadásra ad lehetőséget. Szintén egy játék PIN-nel, azaz a prezentáció egyedi azonosítószámának ismeretében vagy QR kódjával tudnak csatlakozni. A mentimeter a szavazás eredményét real time, azaz valós időben jeleníti meg, miközben a résztvevők közvetlenül a böngészőjükben szavaznak az eszközükkel.

Socrative

A Socrative egy olyan tesztkészítő alkalmazás, amely kitöltése során a válaszolók valós idejű visszajelzést kaphatnak az eredményükről. Játékosságon alapszik, mégis elég komoly alkalmazás. Regisztrálhatunk⁶ tanárként közvetlenül az oldalról. A kvízek készítéséhez számítógép/laptop szükséges, de a lejátszásához tablet és mobiltelefon is alkalmas. A tanárnak a Socrative Teacher, míg a diáknak a Socrative Student használata ajánlott. Viszont

2 <https://jitsi.org/jitsi-meet>

3 www.zoom.us

4 www.kahoot.com

5 www.mentimeter.com

6 <https://b.socrative.com/login/teacher/?#register/info>

a diákok is készíthetnek kvízeket, és meg is oszthatják egymás között. A Socrative kétféleképp használható. A szokásos Quiz módon és Space Race-ként. Az utóbbi a játékosabb, szórakoztatóbb módja az óra végi, eleji ismétlésnek. A lényege, hogy különböző színű rakéták jelzik a csoportokat, melyekhez egyéni felhasználóként tudnak a diákok csatlakozni (vagy nagy osztálylétszám esetében párosával, mivel maximum 20-an csatlakozhatnak a játékhoz), ugyanakkor teljesítményük összeadódik, melyet a színes csíkot húzó rakéták jelzik a kivetítőn.

Redmenta

A rendszer⁷ egy olyan feladatlapkészítő alkalmazás, amely megkönnyíti és gyorsabbá teszi az oktatók és a diákok munkáját egyaránt. A feladatlapok percek alatt összeállíthatók és megoszthatók. Redmenta felületén is találunk kész feladatlapokat, szintén a koronavírusnak köszönhetően ezeket katalógusba rendezték a fejlesztők. Direktcímet is beállíthatunk. Az azt jelenti, hogy ha beillesztjük a kódot, könnyedén megtalálja bárki a tesztlapot. A teszt megosztható linken keresztül is, illetve közvetlenül a Classroomban vagy a Teamsben.

Összegzés

A 2019/2020-as tanév második felére hatalmasat változott az oktatás, távoktatásban folytatódott a tanítás. Az online tanulás nagyjából az egyetlen lehetőséggé vált a járványhelyzet alatt. A tanulmány bemutatott néhány olyan egyszerű lépést, módszertani megoldást, mely a karanténban oktató pedagógus munkáját megkönnyítheti.

Irodalom

- CZIRFUSZ Dóra, MISLEY Helga, HORVÁTH László (2020): A digitális munkarend tapasztalatai a magyar közoktatásban. In: opus et educatio, 7., 3. [HTTP://OPUSETEDUCATIO.HU/INDEX.PHP/OPUSHU/ARTICLE/VIEW/394/675](http://opuseteducatio.hu/index.php/opusHU/article/view/394/675) [2021.02.10.]
- KOVÁCS Ilma (2006): Távoktatástól – Távoktatásig: Egy kutató elemzése és részvétele Magyarország távoktatásában 1973 és 2006 között. <https://bit.ly/2W9rt6S> [2021.02.10.]
- LAMPERT Bálint, PONGRÁCZ Attila, SIPOS Judit, VEHRER Adel, HORVÁTH Ildikó (2018): MaxWhere VRlearning improves effectiveness over classical tools of e-learning. In: Acta Polytechnica Hungarica. 15. (3.) 125–147.
- LENGYEL Zsuzsanna Mária (2007): E-learning: tanulás a világhálón keresztül. <https://bit.ly/3doHUld> [2021.02.10.]
- NÁMESZTOVSZKI Zsolt, KOVÁCS Cintia (2021): eLearning tankönyv, Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka, InPrint
- NÉGYESI Imre: A távoktatás helye és szerepe a felnőttoktatásban a katonai képzés tükrében. <https://bit.ly/2W4dLSC> [2021.02.10.]
- SKOLL: Távoktatás fogalma <https://skoll.hu/tavoktatas> [2021.02.10]
- UNESCO: National learning platforms and tools <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/nationalresponses> [2021.02.10]
- RTSPLANETA: Oktatóvideók Szerbiában <https://rtsplaneta.rs/video/list/category/516/> [2021.02.10]
- PANNON RTV: Távoktatás Vajdaságban <https://pannonrtv.com/rovat/tavoktatas> [2021.02.10]

7 www.redmenta.com